

פרשת וארא

ויאמר אליו משה כצאתי את העיר אפרוש את כפי אל ה' הקלות יחדלון... (ט, כט)

אבל בתוך העיר לא התפלל לפי שהיתה מלאה גילולים (רש"י).

יש לשאול, הלא במכת צפרדע נאמר "ויצא משה ואהרן מעם פרעה ויצעק משה אל ה'" וגם במכת ערוב כתוב "והעתרתי אל ה'", ולא נאמר שם שיצא מן העיר, ולמה דוקא במכת ברד נמנע משה להתפלל בתוך העיר מפני גילוליהם.

אכן י"ל שגילולי מצרים האמורים כאן הם צאנם של המצרים, כמש"כ (בראשית מו) כי תועבת מצרים כל רועי צאן, ופרש"י שם שהצאן היה למצרים לאלהות. ומכיון שהצאן נמצא תמיד בשדה נמצא שתוך העיר היה נקי מגילולים ויכול היה משה להתפלל בתוכה. משא"כ לאחר מכת הברד שכתוב בה "הירא את דבר ה' הניס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים", שאז נכנסו הגילולים אל תוך העיר, לכן אמר משה "כצאתי את העיר" שאין יכול להתפלל בתוכה.

(הפלאה)

ובאופן אחר אפשר לבאר ענין זה, דהנה לפני מכת ברד התרה הקב"ה בפרעה (לעיל פסוק יד) כי בפעם הזאת אני שולח את כל מגפותי אל לבך ובעבדיך ובעמך בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ. ופרש"י את כל מגפותי למדנו מכאן שמכת בכורות שקולה כנגד כל המכות. ועי' בשפתי חכמים שכבר תמה מה ענין מכת בכורות לכאן.

והנראה בזה, דהנה שלח הקב"ה ביד נביאו אל פרעה שישלח את העם, ותכלית המכות לכתחילה הי' לשם זה, על מנת שפרעה יסכים לשלח את ישראל מארצו, אך לאחר שהקשה והכביד את לבו, מצינו במכת שחין (לעיל פסוק יב) ויחזק ה' את לב פרעה וכו', ועי' ברמב"ן דמכאן ואילך היתה סיבה מאת ה', כעונש על מריו שיחזק ה' את לבו, וכו"ה במדרש שמו"ר (יא, ז) כיון שראה הקב"ה שלא חזר בו מחמש מכות ראשונות מכאן ואילך אמר הקב"ה אפי' אם ירצה לשוב אני מחזק לבו, וע"ע בפירש"י (ז, ג), ולכן מעתה יש תכלית נוספת למכות, דהיינו להביא את פרעה לאמונה בהשי"ת וליראה מלפניו, וכמו שאמר לו הקב"ה שלעולם הי' אמור להכחד מן הארץ (לעיל פסוק טו) ואולם בעבור זאת העמדתך, בעבור הראותך את כוחי ולמען ספר שמי בכל הארץ, והיינו ע"מ שיתגדל ויתרומם שמו של הקב"ה.

והנה בודאי היו המכות הראשונות ראי' ברורה על מציאות השי"ת, ומה שבכ"ז הכביד פרעה את לבו משום שלא הי' כופר אלא עובד ע"ז, והגדר בזה שהאמינו שהבורא ברא את העולם, אבל סברו שמסר עולמו לאלילים ויש להם השליטה על הטבע, ולא יכלו החרטומים לעשות מה שעשו, והוא משום שסברו שהשלטון על הטבע נמסר לאלוהיהם, ובודאי היו כל המכות בגדר שליטה עצומה על הטבע, ואכן ראה פרעה שאלוקי העברים יש לו שליטה על הטבע יותר מהע"ז שלו, אך פירש דבכל זאת יש לו יותר כח. אמנם זה אינו שייך כלל לגדרי האמונה, דהאמונה בהשי"ת היינו שאין טבע כלל והקב"ה מנהיג כסדר את כל הבריאה, ולכן הודיעו הקב"ה (משעה שהעמידו וחיזק לבו ע"מ שיתגלה כבודו ית') על מכת בכורות, דרק במכה זו נראה בבירור גמור דהקב"ה לא רק ששולט בטבע, אלא דאין כלל טבע, דבכל המכות הוא בגדרים טבעיים וכגון דם וצפרדע וכו', אלא דהוכח בהם שליטה נפלאה על הטבע, אך מה שימותו בפתאום כל הבכורות בלא מכת חרב כלל זה אינו בגדרי טבע כלל, ומזה הוא שנתברר לעין כל הנהגתו של הקב"ה, ולכן לאחר מכת שחין הודיעו הקב"ה שאם לא יגיע להכרה ואמונה אמיתית בבורא ית"ש בסופו של דבר ילקו במכת בכורות ובה יתגדל שמו הגדול, וזה שא"ל הקב"ה שהי' אמור להכחידו בדבר, אך לא עשה כן אלא העמידו כדי להגיע לתכלית זו.

פרשת וארא

והנה לאחר שלקו בברד אמר פרעה למרע"ה (לעיל פסוק כז) חטאתי הפעם ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים, העתירו אל ה' וכו', ואין זו הכרה ואמונה בקב"ה, אלא שחטא בזה שלא שולח את העם, והצדיק עליו מה שלקה בעבור זה והודה שהקב"ה שליט על הטבע יותר מכל הע"ז שלו, ומוכן עתה להכנע מפני כוחו ולשלח את העם, אך אין זו התכלית הנזכרת לעיל, ולזה א"ל משה (ט, ל) ואתה ועבדיך ידעתי כי טרם תיראון וכו', אשר צ"ב ענינו לכאן.

ולמשנ"ת א"ש דא"ל משה עדיין לא הגעת לתכלית האמתית, ולכן א"ל משה לפרעה דמה שעתה יעתיר לקב"ה אינו על מנת ובשביל שישלח את העם, אלא כדי שישאר פרעה ולא ימות בברד ע"מ שיגיע לתכלית הנ"ל. (ועי' בפ"י האוה"ח (ט, כט) למען תדע כי לה' הארץ, פי' אין אני מתפלל עליך לצד שאני מאמין בדבריך שתשלח את העם אלא להראותך כי לה' הארץ. ולדברינו י"ל מעין זה, שאין אני מתפלל עליך ע"מ שתוכל לשלח את העם אלא לתכלית האמתית שתדע כי לה' הארץ והוא מנהיג כל הבריאה).

ומעתה נראה דבשאר המכות מה שביקש מרע"ה מהקב"ה שיפסיק מלהכות הוא בגדר בקשה, שכיון שהי' המכה ע"מ שיכנע פרעה וישלח את העם, ופרעה אמנם אומר שישלח, לכן בא מרע"ה לפני הקב"ה וביקש מלפניו שאכן תכלה המכה, אך עתה לא בא לצורך זה שישלח פרעה את העם, אלא כדי שיגדל נא כח ה', וכדי שיגיעו לתכלית האמתית (וע"מ שפרעה לא ישלח לפני שיגיעו לזה) וא"כ הוא בגדר תפילה, דעיקר ענין התפילה הוא שיתגדל ויתקדש שמו של הקב"ה, ולכן בזה נקט מרע"ה לשון אפרוש את כפי (שלא כתוב לפני כן) דהוא לשון תפילה.

ומעתה א"ש דבמכות הקודמות שהי' רק בדרך 'בקשה', זה הי' אפשר להיות אף בתוך העיר ואף שמלאה גלולים, משא"כ עתה שבא 'בתפילה' לרומם ולגדל שמו הגדול אינו מן הראוי שיהא במקום המלא בגלולים

מקור: רבי יגאל רוזן שליט